

До разової спеціалізованої вченої ради ДФ 2023-19

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77

РЕЦЕНЗІЯ

**на дисертацію Редіної Поліни В'ячеславівни на тему
«Організаційно-правові засади управління вищою освітою в Україні»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Від належної організації та функціонування системи вищої освіти безпосередньо залежить інноваційний розвиток України, розбудова її як процвітаючої демократичної європейської держави, що ефективно реалізує завдання та функції у економічній, соціально-культурній та адміністративно-політичній сферах. В сучасних умовах реформування вищої освіти в Україні, адаптації її до європейських стандартів та забезпечення входження до Європейського простору вищої освіти, необхідною є розбудова ефективної системи управління вищою освітою в Україні, вдосконалення її організації та правового забезпечення. Наведене положення особливо актуалізується в умовах триваючого в Україні воєнного стану, за якого перед вищою освітою постали безпрецедентні виклики, що зумовлені значними безпековими ризиками для життя і здоров'я педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників, а також здобувачів вищої освіти та членів їх сімей, руйнуванням закладів вищої освіти та наукових установ, їх приміщень, інфраструктури та навчально-наукового обладнання, істотною зовнішньою та внутрішньою міграцією населення, скороченням кількості абітурієнтів

та контингенту здобувачів у вітчизняних закладах вищої освіти тощо. У зв'язку із наведеним дослідження управління вищою освітою в Україні, проблем його організації та правового забезпечення за сучасних умов набуває актуального значення.

Тематика дисертаційної роботи П.В. Редіної узгоджується із положеннями Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, що ратифікована Верховною Радою України 16.09.2014 р., Указом Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30.09.2019 р., розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки» від 23.02.2022 р. та ін.

Оцінка наукового рівня дисертаційної роботи і наукових публікацій. За темою дисертаційного дослідження опубліковано 12 наукових публікацій, з яких 3 наукові статті – у вітчизняних фахових наукових виданнях з юридичних наук, 2 наукові статті – у зарубіжних наукових журналах, а також 7 тез наукових доповідей і повідомлень на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях.

Вивчення тексту дисертаційного дослідження та наукових публікацій П.В. Редіної свідчить про високий науковий рівень їх виконання. Наукові висновки, теоретичні положення, а також пропозиції та рекомендації, що містяться у дисертації, є достовірними та належним чином обґрунтованими. Дисертанткою було вдало обрано та застосовано низку загальнонаукових і спеціальних методів наукового дослідження (зокрема, формально-логічний, системно-структурний, герменевтичний, порівняльно-правовий та ін.). Наведене свідчить про належне оволодіння дисертанткою методологією науково-дослідної діяльності, її здатність ефективно застосовувати способи та прийоми наукового пізнання під час аналізу складних наукових проблем.

При підготовці дисертації було використано значну кількість наукових праць з теорії держави і права, публічного управління та адміністрування, конституційного, адміністративного та інших галузей права. З огляду на предмет дослідження

використовувались також праці представників педагогічної науки. Список використаних джерел нараховує 281 посилання. Нормативну основу дисертації склали Конституція України, закони України, нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, Міністерства освіти і науки України та інших центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та ін. Зверталась дисертантка також до міжнародних договорів, які стосуються питань вищої освіти, європейських актів «м'якого» права, законодавчих актів у сфері вищої освіти іноземних держав (Великої Британії, Литви, Польщі, Франції, США та ін.). Крім того, при написанні роботи використовувалися матеріали практичної діяльності Міністерства освіти і науки України, Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти та ін.

Структура дисертаційної роботи зумовлюється предметом, метою і завданнями дослідження, дозволяє послідовно проаналізувати відповідні проблеми та запропонувати науково обґрунтовані шляхи їх вирішення. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, котрі містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Результати дисертаційного дослідження належним чином апробовані на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних заходах.

Наукова новизна представлених теоретичних результатів проведених досліджень. Дисертаційна робота, що рецензується, є однією із перших у вітчизняній адміністративно-правовій науці робіт, що присвячена комплексному дослідженню організаційно-правових засад управління вищою освітою в Україні. У результаті дослідження сформульовано низку нових наукових положень, висновків, рекомендацій та пропозицій щодо вдосконалення організаційно-правових засад управління вищою освітою. До числа найвагоміших результатів дисертаційної роботи можна віднести такі:

– запропоновано авторські підходи до розуміння вищої освіти як об'єкту управлінського впливу: а) у широкому розумінні – «компетентнісно-цільовий» підхід (вища освіта як врегульована законодавством діяльність уповноважених на те суб'єктів, що спрямована на забезпечення здобуття особами у закладах вищої освіти

(наукових установах) сукупності знань, умінь та інших компетентностей відповідно до встановлених рівнів, галузей знань та спеціальностей); б) у вузькому розумінні – «компетентнісно-результатний» підхід (вища освіта як сукупність знань, умінь та інших компетентностей згідно певних рівнів, галузей знань, спеціальностей) (с. 8, 36-38). З'ясовано співвідношення понять «вища освіта» та «освіта дорослих» (с. 9, с. 38-39);

– обґрунтовано, що в умовах кризового стану вищої освіти, котрий першочергово поглиблений пандемією COVID-19 і слідом – повномасштабною військовою агресією проти України, необхідним є функціонування механізму антикризового управління вищою освітою. Дисертанткою запропоновано антикризові заходи, котрі, з її позиції, дозволять забезпечити збереження вищої освіти, її стабілізацію та розвиток у воєнний та післявоєнний періоди. Передбачається, що такі заходи мають охоплювати інституційний, кадровий, навчальний, науковий та матеріально-технічний компоненти вищої освіти (с. 71-73), а також мають бути покладені в основу запропонованої Концепції збереження і розвитку вищої освіти у воєнний та післявоєнний періоди (с. 91);

– визначено систему суб'єктів управління вищою освітою в Україні, проаналізовано особливості їх правового статусу (зокрема, Міністерства освіти і науки України, Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, освітнього омбудсмена, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування та ін.). Не оминула дисертантка й аналізу студентського самоврядування, його сутності, особливостей функціонування та проблем правового регулювання (підрозділ 2.5);

– комплексно охарактеризовано сучасний стан правового забезпечення управління вищою освітою в Україні, а також внесені пропозиції щодо вдосконалення законодавства України у цій сфері. З огляду на предмет дослідження проаналізовані як міжнародно-правові акти, так і національне законодавство у сфері вищої освіти. Надано аргументи стосовно доцільності виокремлення освітнього права як комплексної галузі права, в основні якої не лише адміністративно-правові норми, а й норми інших галузей права. У межах комплексної галузі освітнього права

виокремлюється як одна із підгалузей – адміністративно-освітнє право, предмет регулювання якого обмежується відносинами щодо публічного управління освітою, у тому числі вищою (с. 9, 77, 191). Заслуговує на підтримку позиція дисертантки щодо доцільності розробки і прийняття у перспективі Освітнього кодексу України, який дозволить завершити формування галузі освітнього права, а також сприятиме систематизації норм, які регулюють управління вищою освітою, їх вдосконаленню, усуненню дублювання нормативних приписів різних освітянських законів, що закріплюють повноваження органів публічного управління у сфері вищої освіти (с. 13, 93-95). Поряд з іншим розкрито значення Закону України «Про адміністративну процедуру» від 17.02.2022 р. для досліджуваної сфери (с.87-88). Позитивним є звернення дисертанткою до аналізу положень актуальних законопроектів, які передбачають регламентацію також управлінських відносин у сфері вищої освіти, зокрема законопроектів «Про освіту дорослих», «Про академічну доброчесність» та ін. (с. 83-86);

– узагальнено зарубіжний досвід у сфері організації та правового забезпечення управління вищою освітою, з'ясовано його значення для України (підрозділ 1.4). У контексті досліджуваних проблем аналізуються положення декларацій та рекомендацій у сфері вищої освіти ООН, Комітету Міністрів Ради Європи, документів Європейської асоціації із забезпечення якості вищої освіти та ін. Дисертантка також звертається до досвіду у сфері вищої освіти низки іноземних держав, як-то Великої Британії, Канади, Литви, Польщі, США, ФРН, Швейцарії та ін. Зроблено висновок, що основними сучасними тенденціями розвитку системи управління вищою освітою у Європі, є: розвиток системи внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості вищої освіти; організація управління закладів вищої освіти на засадах їх автономії, самоврядування та відповідальності; залучення студентів, роботодавців та інших стейкхолдерів до управління вищою освітою, процесів її оцінки та вдосконалення; пошук оптимальної моделі фінансування закладів вищої освіти, розширення їх

альтернативного фінансування та диверсифікація доходів закладів вищої освіти; впровадження до системи вищої освіти технологій електронного урядування, розвиток організаційно-правових засад дистанційної (електронної) вищої освіти та ін. (с.117).

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що викладені у дисертації теоретичні положення, висновки та рекомендації можуть бути використані у: а) науково-дослідницькій діяльності – для подальшої наукової розробки проблем організаційно-правового забезпечення управління вищою освітою у межах адміністративно-правової науки та суміжних наук; б) у правотворчості – при вдосконаленні законодавства України в частині регулювання управління вищою освітою в Україні; в) у правозастосуванні – у практичній діяльності суб'єктів, які реалізують завдання й функції стосовно управління вищою освітою в Україні; г) у навчальному процесі – при підготовці підручників та навчальних посібників, навчально-методичних матеріалів з навчальної дисципліни «Адміністративне право» та у процесі її викладання. Наукові результати дисертаційного дослідження П.В. Редіної впровадженні у практичну діяльність Директорату європейської інтеграції, бюджетування та узгодження політик Міністерства освіти і науки України, про що свідчить наявність у додатках до роботи відповідного акту впровадження від 29.11.2021 р.

Дотримання академічної доброчесності. Вивчення рукопису та анотації дисертаційної роботи, що рецензується, дозволяє зробити висновок стосовно ідентичності анотації і основних положень дисертації та не дає підстав констатувати допущення дисертанткою порушень академічної доброчесності. Наведене дозволяє позитивно оцінити рецензовану роботу, відповідний її теоретико-методологічний рівень, самостійність написання, а також наявність певних елементів наукової новизни.

Оцінка мови та стилю дисертації, відповідність змісту дисертації спеціальності, із якої вона подається до захисту. Дисертаційна робота виконана українською мовою, стиль викладення – науковий. Дослідження організаційно-

правових засад управління вищою освітою є напрямом, що відповідає спеціальності 081 «Право».

Дискусійні положення та зауваження по дисертації. Визнаючи загалом високий теоретичний рівень дисертаційної роботи, її вагоме практичне значення, доцільно звернути увагу на деякі положення, котрі носять дискусійний характер та потребують додаткового обґрунтування, а також могли б слугувати предметом певної дискусії під час публічного захисту.

По-перше, на с. 68-73 роботи дисертанткою наголошується на доцільності антикризового управління вищою освітою, що має спрямовуватись на збереження вітчизняної вищої освіти, її кадрового, інфраструктурного та освітньо-наукового потенціалу, її стабілізацію, забезпечення функціонування та адаптацію до існуючих викликів і загроз (у воєнний період), а також впровадження європейських стандартів до вітчизняної вищої освіти та її входження до Європейського освітнього простору (у післявоєнний період). Наводиться й перелік основних антикризових заходів, котрі пропонується реалізувати відносно інституційного, кадрового, навчального та інших компонентів вищої освіти. На нашу думку, доцільність вироблення та реалізації за сучасних умов комплексу антикризових заходів щодо вищої освіти, які дозволи б забезпечити її збереження, стабілізацію та розвиток, є безсумнівною. При цьому, на с. 8, 70, 191 дисертанткою підкреслюється, що відповідні антикризові заходи мають здійснюватися у межах спеціально створеної Міжвідомчої комісії з антикризового управління освітою та наукою в Україні. Загалом схвалюючи позицію дисертантки відносно нагальної потреби у належній розробці та вжитті антикризових заходів щодо вищої освіти, вважаємо, що пропозиція стосовно реалізації таких заходів саме у межах відповідної спеціально створеної Міжвідомчої комісії потребує додаткової аргументації.

По-друге, у дисертації особливу увагу приділено аналізу адміністративно-правового статусу Міністерства освіти і науки України, що є обґрунтованим, адже саме це Міністерство є головним органом у системі центральних органів виконавчої

влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах освіти і науки, наукової, науково-технічної діяльності, інноваційної діяльності в зазначених сферах, трансферу (передачі) технологій, а також забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері здійснення державного нагляду (контролю) за діяльністю закладів освіти, підприємств, установ та організацій, які надають послуги у сфері освіти або провадять іншу діяльність, пов'язану з наданням таких послуг, незалежно від їх підпорядкування і форми власності. Однак, видається, що поряд з цим доцільно було б детальніше охарактеризувати й місце в системі управління вищою освітою Українського центру оцінювання якості освіти та Державного підприємства «Інфоресурс», що належать до сфери управління Міністерства освіти і науки України, а також реалізують певні завдання та функції стосовно управління вищою освітою. Вважаємо, що дисертаційне дослідження лише б виграло від цього.

По-третє, на с. 10 дисертаційної роботи наголошується, що Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти є незалежним органом у сфері забезпечення якості вищої освіти, який має дуальний правовий статус та відповідно до якого у відносинах щодо реалізації своїх повноважень виступає суб'єктом владних повноважень та може вважатися суб'єктом публічного адміністрування. Окрім того, дисертанткою підкреслюється, що Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти можна розглядати як адміністративний орган у розумінні Закону України «Про адміністративну процедуру» від 17.02.2022 р. № 2073-ІХ, оскільки він уповноважений на здійснення функцій публічної адміністрації. Постає необхідність у додаткових поясненнях дисертантки стосовно бачення наведених положень.

Однак, варто підкреслити, що висловлені рекомендації та зауваження істотно не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, що є завершеним дослідженням, вирізняється науковою новизною та містить науково обґрунтовані теоретичні положення, висновки і пропозиції, має теоретичне та практичне значення.

ВИСНОВОК

Дисертаційна робота «Організаційно-правові засади управління вищою освітою в Україні» є самостійною кваліфікаційною науковою працею, що містить нові належним чином науково обґрунтовані результати, розв'язує конкретне наукове завдання, є актуальним, завершеним і таким, що має теоретичну і практичну значущість дослідженням. Дисертаційна робота «Організаційно-правові засади управління вищою освітою в Україні» відповідає вимогам, які висуваються у Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, а її авторка – Редіна Поліна В'ячеславівна заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

РЕЦЕНЗЕНТ:

доктор юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

С.А. Федчишин

